

СУ “Св.Климент Охридски“

Богословски факултет

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Костадин Кирилов Нушев

За дисертационен труд на тема:

„Динамика в осмислянето на църковното пение в периода IV-VI в. (аксиология и праксиология). (Музикално-историческо изследване).“

Научно направление 2.4. Религия и теология (Източноцърковно пеене)

Автор: Любомир Ангелов Игнатов

(Заповед № РД 38-23/11.01.2018)

Представеният за публична защита дисертационен труд на Любомир Игнатов е посветен на актуална, интересна и сравнително слабо проучена в българската богословска наука проблематика от областта на историята на църковната музика и литургичната практика на Православната църква. Дисертационното изследване е разработено в рамките на докторантура на самостоятелна подготовка в Катедра „Практическо богословие“ на Богословския факултет към Софийския университет. Предметът и проблемната област на изследването обхващат широк кръг въпроси от църковно-исторически характер като поставят за разглеждане редица проблеми от областта на църковното музикознание и историческата литургика в хронологичните рамки на един от най-важните периоди от църковната история (IV – VI век).

1.Обща характеристика на дисертационния труд

В рамките на концептуалния модел и структура на изследването съдържанието на дисертационния труд е разпределено в увод и историко-въведителна част, пет основни глави, заключение и библиография в общ обем от 333 страници. По своя характер това е своеобразно църковно-музикологично, историко-литургическо и литургико-херменевтично изследване, обхващащо широк диапазон от богословски проблеми, свързани с формирането и историята на църковното певческо изкуство. Целите и изследователските задачи на дисертационния труд са насочени към опит за разкриване и осмисляне на редица трудни и неизследвани аспекти на източно-църковното пеене. Приложеният от автора изследователски подход е с подчертано интердисциплинарен характер, а редица от поставените в дисертационното изследване проблеми са все още дискуссионни както в българското музикознание, така и в рамките на международната църковно-литургична наука и музикална медиевистика.

2. Проблемна област и методология на изследването

В съответствие с избора от автора методологичен подход за проучване на изследваните проблеми дисертационното изследване се изгражда върху църковно-исторически, богословско-херменевтичен, музикологичен и канонически анализ на по-важните патристични извори и църковно-музикални паметници, църковно-нормативни текстове, съборни определения и канонични разпоредби. Всички тези извори на църковното учение са определящи като свидетелства за осмисляне на процесите по формиране и изграждане на литургичната практика и възприемане на източното църковно пеене в неговата *манастирска и катедрална богослужебна употреба* през изследвания период между IV-ти и VI-ти век. Важен аспект от изследването представлява предприетия църковно-исторически и патристичен обзор на тези изворови текстове и документални свидетелства за древната монашеска молитвена практика и формиращата се църковна традиция на *псалмопение* от епохата след апостолско време до VI век. Сложната и многопластова проблематика, свързана с формирането и началния исторически етап от развитието на църковната музика в Християнския изток през изследвания период е представена в изследването на автора чрез усилието за изграждане на систематичен подход за нейното проучване в библийска, богословска, музикологична и историко-литургична светлина. В жанрово отношение представеното дисертационно изследване представлява специфична комбинация от историко-патристичен, църковно-исторически и музикологичен анализ. Богатите свидетелства и първоизвори от областта на църковната история, монашеската аскетична практика и каноничните норми са привлечени и разгледани в перспективата и научно-изследователското поле на историческата литургика. От методологична и научна гледна точка изследователският подход на автора към проблемите, които изследва - формиране, осмисляне и практическо изграждане на системата на църковното пеене, се движи в перспективата на историята на църковното музикално и певческо изкуство от времето на Златния век на християнското богословие и появата на монашеството. Като илюстрация на този изследователски подход служи първата историко-въведителна част от изследването, озаглавена „Въведение“ (с.с.35-69), която може да се разглежда и като своеобразен историографски и методологичен увод в изследвания проблем за зараждането, оформянето и осмислянето на църковното музикално-певческо изкуство през периода IV-VI век от историята на Църквата на фона на богатото духовно и богословско наследство на християнския Изток.

3. Научни тези и приносни моменти на дисертационния труд

В дисертационната разработка на Любомир Игнатов се предлагат интересни хипотези и изследователски твърдения, които имат за цел да осветлят някои по-слабо проучвани въпроси на ранното формиране на църковно-певческата практика в източно-православната литургична традиция. При анализа на тези сложни процеси и явления от богослужебен и духовно-аскетичен характер, свързани с оформянето и осмислянето на молитвените последования, монашеската практика на псалмопение сред египетското, палестинското, сирийското и малоазийското монашество, каноничните предписания и други нормативни аспекти на църковния живот, е приложен самостоятелен подход и се

разкрива опит за търсене на иновативни решения по редица трудни и все още неизследвани въпроси от областта на църковната музикална наука. Такива са проблемите за идентифициране и осмисляне на ролята на монашеството при формиране на богослужебните последования с използването на църковно-песенно творчество, началните етапи от появата и развитието на музикалните жанрове на църковната песенна традиция и нейното химнографско творчество, начините на богослужебна употребата на Псалтира в църконото молитвено правило, появата на ранни нотации като първоизвори за по-късните византийски системи за невмена нотация и други гранични за литургиката и мизикологията въпроси на църковното песенно творчество и музикално изкуство. Чрез подробен анализ на ключови светоотечески и църковни извори на християнската богословска наука и формирането на класическите образци на литургичната традиция на Православния изток е направен опит за реконструиране на важни елементи от формиращата се църковна музикална система и практика на източното пеене в неговия богослужебен контекст. Налице е добра библиографска осведоменост на автора по темата на представения труд, използвани са множество първоизвори и научно-критични изследвания на различни езици и е демонстрирано подчертано усилие за изграждане на системен подход при реконструиране на църковно-музикалната, певческа и богослужебна практика през изследвания исторически период от IV до VI век. Това е период от историята на Църквата, предлагащ изключително богата духовна съкровищница от класически християнски патристични текстове, авторитетни съборни решения, църковни канони и първоизвори, които са разгледани и приведени с необходимата сериозност в опит за изграждане на основните тези на автора. Налице е и критичен анализ върху богатата съвременна научна литература по изследваните проблеми на различни езици. Множеството агиографски, канонични и исторически свидетелства се използват като добра документална база за изграждане на тезите на автора и основа за подсилване на богословските аргументи на научното изследване. Това обстоятелство показва добър съвестно авторско усилие и придава сериозност на представения труд. Съчинението поставя по нов начин редица важни въпроси на църковно-певческата практика и акцентира върху важни проблемни моменти на нейното възникване, оформяне и осмисляне, които все още са обект на сериозни търсения. Той убедено се старее да даде свои отговори и свое собствено мнение по редица от тях, сред които е аргументиране на названието „източно църковна“ музика вместо използваното наименование „византийска“.

4. Критични забележки и препоръки

Наред с положителните страни на представеното изследване, които бяха изтъкнати, следва да се посочат и някои критични забележки и препоръки, които имат отношение към определени структурни и композиционни моменти на изложението или притежават редакционен характер: 1. Като спазване на утвърдената практика при изграждане на структурата и съдържанието на дисертационния труд би било добре основното съдържание на изложението да се предшества от „предговор“, който да разкрива мотивите на автора и „увод“, който представлява методологично въведение към предмета и проблема на изследването. В представения вариант на увода към

неговото заглавие е добавено и „обща характеристика на дисертационен труд“ (с.5), което би следвало да бъде част от описанието и представянето на труда в рамките на автореферата. 2. Първата точка от увода – „мотиви за написването на дисертационния труд“ (с.5), би било удачно да се обособи като предговор, а увода да започва с представяне на актуалността на темата. С характер на предговор са и пасажите от точката „актуалност на изследването“ (с.10-11). 3. Първата точка от увода „структура на изследването“ може би е по-добре да бъде не като първи, а като последен параграф от увода – поместен след представянето на методологията, хронологичната рамка и обхват на темата, за да представи предварителен план на изложението и обосновка на това как ще бъдат разгледани предмета, обекта, целите, задачите и методите на изследването в една обща композиционна и концептуална рамка на изследването. 4. В структурата на сегашното съдържание е поместена въстъпителна част под наименованието „въведение“ от 35-та до 69-та страница, което не е съвсем удачно да се помести в такъв порядък, а частично това въведение би да бъде разпределено между увода и първата глава. Този параграф може да бъде ситуиран като първа точка към първа глава, защото проблемно и тематично кореспондира с изследваните въпроси за ранната история и първоначално развитие на църковната музика през посочения исторически период. 5. От историко-хронологична и църковно-историческа гледна точка систематизирането в пета глава на предложеното изследване на свидетелства от богословските трудове на св. Василий Велики би следвало да предхождат тези на св. Йоан Златоуст в структурата и плана на изложението.

5. Изводи и заключение

В представеното дисертационно изследване на Любомир Игнатов има много интересни и недостатъчно проучени моменти, които имат приносен характер. Независимо, че на определени места в текста е необходима известна редакция и прецизиране на някои терминологични изрази, с оглед на евентуално публикуване на представения дисертационен труд, той съдържа ценни приносни моменти за богословската църковно-музикална наука и за българската специализирана литература. В представения труд са използвани и критично анализирани важни първоизвори за християнската литургична традиция и практика и голям обем съвременни автори и научни изследвания. В заключение следва да се посочи като обобщаващ извод, че като цяло дисертационното изследване представлява сериозен, самостоятелен и задълбочен научен опит за осмисляне на редица важни аспекти от формирането на църковно-певческата система на Православния изток през изследвания исторически етап от нейното формиране и ранно развитие. Въз основа на посочените положителни страни, и направени критични забележки към представения труд, считам че той отговаря на академичните критерии и изискванията на закона. Посочените аргументи, критични забележки и препоръки ми дават основание да изразя подкрепа за представения за защита дисертационен труд като притежаващ необходимите качества на докторско изследване и да гласувам положително за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на неговия автор Любомир Ангелов Игнатов.

София, 23.03.2018

Доц. д-р К. Нушев.....